

הערות לאירועים באמנות הפלסטית בתשכ"ב

אמנות ישראל ב-1962 / הארץ / 28.9.62

אחר הפעילות הנמרצת והאירועים הגדולים של שנת תשכ"א (התערוכה הצרפתית המודרנית, גלריות גדולות לאמנות וכו'), מצטיירת שנת תשכ"ב כשנת התארגנות פנימית ושקט יחסי. אין להבין שקט זה כחוסר מעש. מורגש איזה מתח פנימי מתחת לפני השקט הזה ואדוות קלות ממתח זה מופיעות גם על פני השטח הרדום כביכול.

דומה שבתחום הגלריות הגדולות חלה ירידה במתח, ופעילותן נעשית כאילו בעצלתיים. למרות כמה תערוכות חשובות ונאות, נראות הגלריות הגדולות כתוהות ומחפשות מערך התקפה חדש. יחד עם זה, חלה מעין העברה בפעילות מהגלריות הגדולות, שניסו למרות השיקולים המסחריים לקבוע גם רמת מוצגים גבוהה, לעבר גלריות פרטיות כגלריה של "הדסה ק" והגלריה של "ז'אן תירוש" - שנוטות אמנם להעדיף ציורים של ציירים ידועים, אך בתנאי שהם ציורים עוברים לסוחר. לשון אחרת, הצד המסחרי נעשה כאן גלוי יותר ו"המעטה האידיאולוגי" הרק, נעשה דק ושקוף עוד יותר. בד בבד עם גלריות מסחריות אלו, נפתחה בעת האחרונה גלריה נוספת, גלריה "בכחוס" בירושלים, שבה מושם הדגש קודם כל בשיקולי הרמה האמנותית, למרות הידיעה הברורה שציור טוב, ובפרט ציור חדשני ומודרניסטי, הוא קשה למכירה.

שנת תשכ"ב היתה משופעת בתערוכות, אולם לא היתה בהן גם אחת שתשווה לתערוכת "האמנות צרפתית המודרנית" של שנת תשכ"א. תערוכות החוץ החשובות הוצגו דווקא בירושלים. במוזיאון "בצלאל" הוצגו תערוכותיהם של יוליוס ביסליה וז'ורז' מאטייה ותערוכות חשובות שאורגנו בארץ כתערוכת אמנות פרו-קולומביאנית מאוספו של סם דובינר, הנערכת שם בימים אלה. מוזיאון תל-אביב תרם את חלקו בתערוכת אונורה דומייה ופסליו, שהיתה גם מהנה וגם מאלפת. נערכו גם תערוכות של ציירים ישראליים שעוררו הד, ולעיתים, ויכוחים סוערים. בלטו תערוכותיהם של יגאל תומרקין, משה מוקדי, חיים גליקסברג, יחיאל קריזה ואלחנן הלפרין. בפיסול היתה הפעילות מצומצמת ביותר, והישגה החשוב ביותר היה פסלו של יצחק דנציגר ל"יד לבנים" בחולון.

ייצוג ישראל בחו"ל נתן אותותיו בעיקר בשלושה אירועים מרכזיים: השתתפות ממלכתית בביאנלה בוונציה ובביאנלה לצעירים בפאריס, וכן תערוכת אמני "גלריה ישראל" שאורגנה ע"י גלריה זו ביפן. התגובות על תצוגות הישראלים, כפי שהופיעו בעיתונות ובביקורת העולמית, היו מאופקות למדי, והטון הכללי היה טון של רצון טוב והערות שגרתיות על "הקוסמופוליטיות של האמנות" וחוסר התנופה, שכמובן מאפיין לא רק את הציור בארץ. גם לפרס הרישום שניתן לשמואל כ"ץ בביאנלה האחרונה, קשה לקשור כתרים רבים מדי, גם אם זה מחניף לרגש הלאומי הישראלי.

האחרונה, מיוצג ע"י כמה ציורי שמן המוכיחים שוב את מאבקו - ואת ניצחונותיו - בדרכו המיוחדת. יותר מאשר אצל כל משתתף אחר בתערוכה, מופיעה אצל רפי אותה "בלתי נמנעות" חשובה בבחירת צבעים ובתפעול הקו. מאז תערוכתו האחרונה בתל-אביב, בה היתה התפתחות הקו הרגישה דומיננטית, פיתח רפי בדרכו המיוחדת את אפשרויות משיכת המכחול העבה, ומשטחי הציורים מורכבים עתה הרבה יותר ע"י יצירתם בדרכים שונות כמשיכות מכחול דק, מכחול עבה, ערבול קווים - בלי לקפח את עצמיותם של הקווים עצמם - ושימושים בעוביים השונה של עצם מדיום צבע השמן. מורכבות זו אינה באה על חשבון הפשטות והמיידיות, שהם חלק מדרישותיו הראשונות של צייר זה.

לואיזו ש"ץ מציגה אקוורלים בבנותה בהם צורות צבעוניות וגיאומטריות כדי מערך מאוזן היטב בעל אספקט אסתטי מובהק. בתדפיסה נוטה לואיזו ש"ץ יותר ויותר לעבר המופשט הגיאומטרי עם מעלותיו, המתבטאות באפשרות לאיזון מדויק, ומגרעותיו, הטמונות בעצם ההנחה שקיימת אפשרות ליצור יחסים חד-משמעיים ולהשיג תוך כך חוויה, שיותר משהיא אסתטית היא דקורטיבית בלבד. יש לציין, עם זאת, ששליטתה של לואיזו ש"ץ במדיום האקוורל ודרך בנייתה הזהירה, יכולים לשמש דוגמה להרבה אקוורליסטים, הנוטים להשתכר מעצם השימוש בנזילות צבע המים והאפקטים המקוריים שמדיום זה מאפשר.

נעמי סמילנסקי מיוצגת ע"י אוסף תחריטים בטכניקה מעולה. נעמי סמילנסקי משיגה אווירה קטיפתית-חמה ורוטטת באמצעות מבני הצורות והניואנסים העדינים של צבעי שחור-לבן. ציירת זו עדיין אינה מגלה תפיסה אישית צורנית, ואם כי כל תחריטיה נאים כל אחד לעצמו, עדיין אינם משתלבים כדי הצבעה על תפיסת עולם ציורית מוגדרת. עם רגישותה לבניין צורה, מגלה נעמי סמילנסקי פקפוק והיסוס בעת השימוש בקו, ופתרונות רבים שהיו מושגים בצורה משכנעת בהפעלת מערך קווי מתאים, נפתרים בצורה קצת חמקנית בעימוד צורות-גופים.

נוסף על ציירים אלה, הקשורים באופן קבוע בגלריה, מוצגים גם "אובייקטים" של יגאל תומרקין ואקוורלים ורישומים של הצייר הצרפתי הנודע, שביקר בארץ זה לא כבר, ז'ורז' מאטייה. אקוורלים אלה, טבעי אווירה של בארוק-רוקוקו, מעוררים בחלקם גם תחושה של סלוניות מבריקה, שהוא דווקא הצד הפחות נעים בגישתו של צייר חשוב זה.